

ABSTRACT

Oleksandra Horbachenko. Comparative legal analysis of the experience of Ukraine and Hungary in providing external functions: investment field. The issue of state functions remains one of the key issues in the theory and practice of state formation. They play an important role in the implementation of state policy, because without influencing this or that phenomenon of social relations, the state is unable to solve the tasks set before it and achieve the set goals. Comprehensive implementation of state policy is a guarantee of a peaceful and safe existence and further development of the entire society. Examining the sector, we can note the peculiarities of the modern state, which find their embodiment in the modification of the functions of the state.

The development of theories of functions gives us the opportunity to forecast a specific situation related to the transformation of the state or its individual institutions, the implementation of state policy. The question of the system of institutional support of external functions, as well as the question of power sources, renewal, and activity of external functions, is always a relevant issue for the scientific sphere, due to constant changes. And the issue of comparative legal analysis of the experience of different states, in this case Ukraine and Hungary, has even greater interest and novelty in the scientific field due to its lack of research, which makes this article an even greater contribution to science. A full-scale war in Ukraine causes huge human, economic and cultural losses. Life was divided into «before the war» and «in the war».

All this pushes Ukraine to the starting point of reference, where after the end of this agony-propaganda «military operation» there will be a period of great reconstruction and punishment of the guilty within the framework of international law. The purpose of each state, its directions of functioning, success, neglect, and limits of implementation can be vividly considered today under the prism of its external functions. This scientific article attempts to investigate the relevance of the issue of attracting investments and their level of regulatory regulation by Ukrainian and Hungarian legislation.

Keywords: *Ukraine, Hungary, external functions, comparative legal analysis.*

УДК 349.6: 504.4

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-407-413

Інга ГУДИМ®

аспірант

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ТА ЇЇ СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИХ ОЗНАК

З'ясовано сутність адміністративно-юрисдикційних проваджень та місце в них відповідних суб'єктів. Розглянуто загальний та спеціальний статуси суб'єкта адміністративно-юрисдикційного провадження. Визначено проблеми процесуально-правового становища суб'єктів адміністративно-юрисдикційних проваджень, серед яких проблеми: суб'єктного складу такого виду адміністративних проваджень; забезпечення якості реалізації під час адміністративно-процесуальної діяльності суб'єктами адміністративно-юрисдикційних проваджень свого процесуального статусу; неефективність захисту прав і законних інтересів громадян у процесі реалізації своїх повноважень; невизначеність місця та ролі поняття під час провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: *юрисдикція, адміністративна юрисдикція, адміністративно-юрисдикційне провадження, адміністративне провадження, суб'єкти адміністративної юрисдикції, суб'єкт адміністративно-юрисдикційного провадження.*

Постановка проблеми. Теорія та практика адміністративної юрисдикції надають особливого значення важливому елементу структури адміністративно-процесуальних відносин – суб'єктам, які є центральною ланкою правозастосовної діяльності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення (адміністративно-деліктного провадження), дисциплінарного провадження, провадження

© І. Гудим, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0958-6557>

ingag@i.ua

за скаргами громадян, провадження адміністративних справ у порядку адміністративного судочинства, що узагальнено утворюють групу адміністративно-юрисдикційних проваджень. Останні виникають щодо вирішення адміністративних (публічних) конфліктів (суперечок), захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб в публічній сфері. Підставою їх виникнення є наявність спірної ситуації, що зумовлює потребу у появі третьої сторони, здатної вирішити правовий конфлікт, володіючи офіційними повноваженнями, що надають можливість розібратися у сутності спору, а також сформулювати нормативно-обґрунтовану основу для прийняття того чи іншого рішення щодо цього спору. Водночас з'ясування сутності правового спору (конфлікту) можливо лише на основі правової оцінки поведінки кожного його учасника, з'ясування їх процесуальної правосуб'єктності. Лише зважена оцінка з позицій правових вимог поведінки обох сторін сприятиме винесенню обґрунтованого рішення у справі та окресленню перспектив удосконалення організації адміністративно-юрисдикційних проваджень.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Зрозуміло, що подолання принципів прогалін і нормативних колізій, які фактично склалися в правовому регулюванні адміністративно-юрисдикційної діяльності, об'єктивно неможливе без ґрунтовного наукового аналізу наявних проблем та визначення шляхів їх. Водночас адміністративно-правова наука на сьогодні має замало у своєму розпорядженні спеціальних досліджень, які розширюють уявлення про систему суб'єктів адміністративно-юрисдикційних проваджень та їх процесуальну правосуб'єктність. Хоча окремі питання суб'єктного складу адміністративно-юрисдикційного процесу вже ставали предметом досліджень відомих вчених-адміністративістів, зокрема треба згадати В. Шильника «Адміністративні юрисдикційні провадження та їх здійснення органами внутрішніх справ», Я. Іваненко «Адміністративні неюрисдикційні провадження», К. Сергієнко «Принципи адміністративно-юрисдикційної діяльності органів виконавчої влади», Р. Миронюка «Суб'єкти адміністративно-деліктного процесу» тощо. Тимчасом проблематика суб'єктного складу адміністративно-юрисдикційного процесу залишається невирішеною, дослідження епізодичними і неповними, не даючи зрозуміти їх місце в адміністративному процесі.

З огляду на незначний інтерес з боку науковців і практиків до проблем вивчення особливостей реалізації адміністративно-юрисдикційних правовідносин як складової адміністративного процесу, і відповідно недостатній рівень наукових досліджень даної проблеми, її ґрунтовне дослідження сьогодні набуває особливого змісту та актуальності

Метою статті є характеристика на основі аналізу чинного законодавства, наявних наукових, публіцистичних та методичних джерел правової системи суб'єктів адміністративно-юрисдикційних проваджень та її системоутворюючих ознак.

Виклад основного матеріалу. Будь-які процесуальні дії, що здійснюються у межах відповідного адміністративного провадження, передбачають неодмінну участь в них певних осіб, яким чинне законодавство надає певний обсяг процесуальних прав та обов'язків. Йдеться про суб'єктів адміністративно-юрисдикційного процесу, характерними особливостями яких є множинність та неоднорідність, а їх кількісний та якісний склад безпосередньо залежить від особливостей правовідносин у будь-якій сфері розвитку суспільства. Більше того, конкретні форми вираження їх процесуальної право- і дієздатності різні, що визначається тією процесуальною роллю, яка відводиться кожному з них.

У загальнотеоретичному розумінні суб'єктом (від латинського «subjectus» – той, хто знаходиться в основі) визнається носій предметно-практичної діяльності і пізнання (індивід або соціальна група), джерело активності, яка спрямована на об'єкт. Своєю чергою, у теорії права суб'єкт права – це особа (фізична або юридична), що за законом володіє здатністю мати і реалізовувати безпосередньо або через представника права і юридичні обов'язки (тобто правосуб'єктність) [1, с. 681].

У сфері реалізації адміністративної юрисдикції відповідний суб'єкт постає як юридична абстракція, що визначає правове становище особи у відносинах з приводу захисту її прав, свобод та інтересів засобами адміністративного права. У конкретно-юридичному значенні названий суб'єкт постає індивідуалізованою особою – носієм прав та обов'язків в адміністративних процесуальних відносинах з приводу відправлення правосуддя адміністративними судами [2, с. 10] та взяття участі в адміністративному провадженні.

Стосовно цього цілком обґрунтованим є твердження вчених, які вважають, що термін «суб'єкти адміністративного провадження» має бути єдиним поняттям, що включає в себе «учасників адміністративного провадження» та органів владних повноважень, як «лідуючих суб'єктів», що здійснюють адміністративне провадження та виносять рішення у справі [3, с. 54–60].

Загальний статус суб'єкта адміністративно-юрисдикційного провадження визначає його місце у механізмі правоохорони, тобто це правове становище, що характеризується сукупністю юридичних прав та обов'язків з розгляду і вирішення як справ про адміністративні правопорушення, так й інших публічно-правових спорів. З іншого боку, спеціальний статус суб'єкта адміністративно-юрисдикційного провадження визначає його місце в системі зазначених суб'єктів та конкретизує його правове становище стосовно учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення та інших правових спорів. Тобто особливістю таких проваджень є суб'єктний склад його учасників, який може бути представлений судовою та позасудовою юрисдикцією. Безперечно, більший склад суб'єктів адміністративно-юрисдикційних проваджень утворюють не органи судової влади, а спеціально уповноважені суб'єкти публічного адміністрування, наділені юрисдикційними повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, здійснення дисциплінарного провадження, провадження за скаргами громадян, провадження адміністративних справ у порядку адміністративного судочинства тощо.

Проте треба зазначити, що далеко не всі органи та особи наділяються повнотою повноважень адміністративно-юрисдикційного характеру. Для багатьох із них безпосередня участь у здійсненні адміністративної юрисдикції обмежується вирішенням адміністративно-правових суперечок, що виникають у результаті оскарження громадянами та організаціями дій чи правових актів підпорядкованих ним виконавчих органів та посадових осіб. До їхньої компетенції віднесено також вирішення правових спорів, що мають місце при застосуванні ними дисциплінарної влади щодо безпосередньо підлеглих по службі працівників.

Отже, в узагальненому виді до суб'єктів адміністративно-юрисдикційних проваджень, насамперед, належать всі органи виконавчої влади (посадові особи), наділені повноваженнями контрольно-наглядового характеру. Однак водночас – і на це особливо треба звернути увагу – адміністративна юрисдикція не є винятковою прерогативою суб'єктів виконавчої влади. Значна роль у її здійсненні приділяється органам судової влади, які відповідно до Конституції України реалізують свою компетенцію, зокрема, в межах адміністративного судочинства, у тому числі й з розгляду справ про адміністративні правопорушення. Іншими словами, багатосуб'єктний підхід до розуміння змісту адміністративно-юрисдикційних проваджень дозволяє визначити юрисдикцію як «адміністративно-процесуальну діяльність, що здійснюється у позасудовому чи судовому порядку з метою розгляду та вирішення адміністративно-правових суперечок та застосування адміністративно-примусових заходів» [4, с. 413].

Звісно ж, що розуміння суб'єкта адміністративної юрисдикції у широкому, багатосуб'єктному сенсі, передбачає не лише органи виконавчої, а й судової влади. Однак цю класифікацію більш правильно було б визначити «не за суб'єктним складом», а за способом вирішення адміністративних спорів – «судовим» чи «позасудовим». Іншим аргументом не на користь цієї класифікації буде те, що «управлінський підхід, або його ще називають широким» і «юрисдикційний або вузький підхід» застосовують для з'сування сутності адміністративного процесу, як основної та більш масштабної категорії адміністративного права, ніж адміністративна юрисдикція.

Залежно від сфери правової охорони, характеру правопорушень або правових спорів, видів юрисдикційних органів, що розглядають справи про правопорушення та застосовують санкції (виконавчі або судові), виду та характеру справ, що вирішуються (злочини, правопорушення); територіальної їхньої компетенції; осіб, що беруть участь у справі, юрисдикція поділяється на окремі види. Однак саме адміністративна юрисдикція за обсягом вирішуваних справ, широтою та різноманіттям інтересів держави, суспільства і громадян, що зачіпаються, кількістю суб'єктів її здійснення є однією з найзначніших. Вона має всі ознаки юрисдикції в цілому, але, водночас, це самостійний вид правозастосовної, правоохоронної діяльності уповноважених органів державної влади (виконавчих, судових), що має особливості, однією з яких і є багатосуб'єктний її

склад.

На сьогодні інститут суб'єктів адміністративно-процесуальних відносин взагалі та адміністративно-юрисдикційних проваджень зокрема докладно досліджено вітчизняними вченими-адміністративістами, які переважно усіх учасників адміністративного процесу (адміністративних проваджень) поділяють на декілька груп, серед яких:

1) особи (органи), які розглядають і вирішують адміністративні справи. Сукупність органів (осіб) адміністративно-процесуальної юрисдикції становить єдину систему, за допомогою якої будь-які адміністративні справи вирішуються за загальними правилами, що встановлені державою. Однак різноманіття адміністративних проваджень, які в літературі за юрисдикційними ознаками об'єднані в групи: адміністративно-регулятивні провадження; адміністративно-судочинні провадження та адміністративно-деліктні провадження зумовлюють наявність певної специфіки всієї системи. Ця специфіка полягає в: а) множинності органів (осіб), уповноважених розглядати і вирішувати індивідуальні адміністративні справи; б) неоднорідності органів (осіб) адміністративно-процесуальної юрисдикції;

2) особи, які представляють в адміністративному процесі особисті права та законні інтереси;

3) особи, які представляють та захищають інтереси інших осіб;

4) особи, які сприяють адміністративним провадженням та здійсненню адміністративного судочинства [5].

Інші вчені (зокрема В. К. Колпаков) виділяють п'ять груп таких суб'єктів, а саме: 1) громадяни; 2) виконавчо-розпорядчі органи та структурні частини їх апарату; 3) об'єднання громадян та їх органи, а також органи самоорганізації населення, що мають адміністративно-процесуальну правосуб'єктність; 4) державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування, посадові особи, наділені адміністративно-процесуальними правами та обов'язками; 5) інші державні органи та їх посадові особи [6].

Доречно зауважити, що в цілому термін «суб'єкт адміністративно-юрисдикційного провадження» є виключно науковим, оскільки у чинному адміністративному законодавстві України він не застосовується і відповідно не тлумачиться. Розділ III КУпАП містить лише перелік органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, а глава 21 регламентує правовий статус осіб, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення [7]. Більше того, в юридичній літературі наводяться різні класифікації учасників адміністративних проваджень.

На думку В. Колпакова, виходячи з різних ролі й призначення, змісту й обсягу повноважень, форм і методів участі, органи (посадових осіб) й громадян можна поділити на такі групи: 1) компетентні органи і посадові особи, наділені правом ухвалювати владні акти, складати правові документи, що визначають рух і долю справи; 2) суб'єкти, що мають особистий інтерес у справі: особа, яка притягається до відповідальності, потерпілий та його законні представники; 3) особи і органи, що сприяють здійсненню провадження: свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, поняті; 4) особлива група учасників провадження – громадські організації, товариські суди, трудові колективи, адміністрація за місцем роботи правопорушників тощо [8, с. 345–346].

І. Коліушко та Р. Куйбіда пропонують виокремити такі групи учасників: 1) за наявністю заінтересованості у результатах: а) заінтересовані особи (сторони, треті особи, їхні представники); б) учасники, які не мають заінтересованості у вирішенні справи (свідок, експерт, спеціаліст, перекладач та інші); 2) за роллю у судовому процесі: а) особи, які беруть участь у справі (сторони, треті особи, представники сторін та третіх осіб); б) особи, які сприяють розгляду (свідки, експерти, спеціалісти); в) особи, які обслуговують судовий процес (перекладач, секретар судового засідання, судовий розпорядник) [9, с. 90-91]. Вважаємо вдалим і запропонований В. Авер'яновим поділ учасників на дві основні групи: 1) органи, уповноважені розглядати справи (суб'єкти адміністративної юрисдикції); 2) особи, які беруть участь у цих справах [10, с. 624].

Наявність на сьогодні широкого кола суб'єктів адміністративно-юрисдикційних проваджень ще не свідчить про повну урегульованість їх процесуально-правового становища, адже й досі наявними є проблеми:

– суб'єктного складу такого виду адміністративних проваджень;

– забезпечення якості реалізації під час адміністративно-процесуальної

діяльності суб'єктами адміністративно-юрисдикційних проваджень свого процесуального статусу;

– неефективність захисту прав і законних інтересів громадян у процесі реалізації своїх повноважень;

– невизначеність місця та ролі понятого під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Зокрема, окремі норми КУпАП містять посилення на присутність під час учинення окремих адміністративно-процесуальних дій такого учасника адміністративного провадження, як понятий. А саме, в ч. 2 ст. 264 КУпАП зазначено, що особистий огляд може провадити уповноважена на те особа однієї статі з оглядуваним у присутності двох понятих тієї ж статі. У ч. 4 ст. 264 КУпАП ідеться про те, що огляд речей, ручної поклажі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється зазвичай у присутності особи, у власності (володінні) якої вони перебувають. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано огляду за участі двох понятих у разі відсутності власника (володільця). Так само участь понятого як суб'єкта адміністративно-юрисдикційного провадження підкреслено й в Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженій наказом МВС України від 06.11.2015 року № 1376, де, наприклад, в п. 12 зазначається, що «протокол особистого огляду та огляду речей підписують особа, яку було піддано оглядові та у якої оглядали речі, поняті та посадова особа органу поліції, яка його склала» [11]. В результаті бачимо, що понятий усе ж виступає учасником провадження у справах про адміністративні правопорушення, при цьому немає вказівки, хто може бути понятим, за винятком того, що під час особистого огляду такими учасниками мають бути особи тієї ж статі, що і оглядуваний. Як вихід з цієї ситуації вважаємо за необхідне доповнити КУпАП статтею 272-1 «Права та обов'язки понятого»;

– нез'ясованість та відсутність законодавчого закріплення повного переліку прав і гарантій їх реалізації для потерпілої сторони (хоча б на рівні становища особи, що притягається до адміністративної відповідальності);

– законодавча обмеженість кола прав потерпілого, визначеного статтею 269 КУпАП, де зазначено, що він «має право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, при розгляді справи користуватися правовою допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення» [7]. Однак доречним вважаємо розширення кола прав потерпілого, зокрема в частині: вимоги порушення провадження; надання доказів у справі про адміністративне правопорушення; виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржувати процесуальні дії посадових осіб тощо.

Вирішення означених вище проблем сприятиме розвитку інституту адміністративно-юрисдикційного процесу взагалі та відповідних проваджень зокрема.

Висновки. Отже, сукупність органів, посадових осіб, судів (суддів), уповноважених законом розглядати та вирішувати адміністративно-правові спори, розглядати справи про адміністративні правопорушення, справи дисциплінарного характеру та застосування заходів адміністративного примусу, становить систему суб'єктів адміністративної юрисдикції (адміністративно-юрисдикційних) проваджень. Їх можна класифікувати за характером процесуального статусу на три групи: 1) суб'єкти, що вирішують справу; 2) суб'єкти щодо яких вирішується справа; 3) допоміжні учасники юрисдикційного провадження.

Така сукупність суб'єктів адміністративно-юрисдикційних проваджень має необхідні ознаки системи, адже: по-перше, вона складається з безлічі елементів – судів (суддів), органів, посадових осіб, на яких законом покладено здійснення адміністративної юрисдикції; по-друге, наявність взаємозалежності її складових; по-третє, здійснення усіма її ланками однотипної функції – адміністративної юрисдикції.

В основі формування системи суб'єктів адміністративної юрисдикції лежить функціональна ознака, що виділяє провідну роль суддів (судів) у забезпеченні кваліфікованого розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення, а також вказує на необхідність розширення спеціалізованого юрисдикційного захисту, здійснюваного органами виконавчої влади.

Список використаної літератури

1. Рабінович П. М. Суб'єкт. *Юридична енциклопедія* : у 6-и т. / Шемшученко Ю. С. (гол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2002. Т. 5. С. 681.
2. Бачун О. В. Правовий статус суб'єктів адміністративного судочинства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ін-т. законодавства Верховної Ради України. Київ, 2010. 22 с.
3. Міхєєв М. В. Суб'єкти адміністративних проваджень в конфліктному та неконфліктному адміністративному провадженні. *Правова держава*. 2021. № 41. С. 54–60.
5. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
6. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 736 с.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
8. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 733 с.
9. Коліушко І. Б, Куйбіда Р. О. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України. Київ : Факт, 2003. 146 с.
10. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Видавничий Дім «ІнЮре», 2002. 668 с.
11. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>.

Надійшла до редакції 28.11.2022

References

1. Rabinovych, P. M. (2002) Subyekt [Subject]. *Yurydychna entsyklopediia* : u 6-y t. / redkol. : Shemshuchenko Yu. S. (hol.) ta in. Kyiv : Ukr. entsykl., vol. 5, pp. 681. [in Ukr.].
2. Bachun, O. V. (2010) Pravovyi status subiektiv administratyvnoho sudochynstva [Legal status of subjects of administrative proceedings] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : 12.00.07. Kyiv : In-t. zak-va VRU, 22 p. [in Ukr.].
3. Mikheiev, M. V. (2021) Subiekty administratyvnykh provadzen v konfliktnomu ta nekonfliktnomu administratyvnomu provadzhenni [Subjects of administrative proceedings in conflict and non-conflict administrative proceedings]. *Pravova derzhava*. № 41, pp. 54–60. [in Ukr.].
4. Demskyi, E. F. (2008) Administratyvne protsesualne pravo Ukrainy [Administrative procedural law of Ukraine] : navch. posib. Kyiv : Yurinkom Inter, 496 s. [in Ukr.].
5. Kolpakov, V. K. (2003) Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative law of Ukraine] : pidruch. Kyiv : Yurinkom Inter, 736 p. [in Ukr.].
6. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 07.12.1984 [Code of Ukraine on Administrative Offenses dated December 7, 1984]. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. [in Ukr.].
7. Kolpakov, V. K. (1999) Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative law of Ukraine] : pidruchnyk. Kyiv : Yurinkom Inter, 733 p. [in Ukr.].
8. Koliushko, I. B, Kuibida, R. O. (2003) Administratyvna yustytisia: yevropeyskyi dosvid i propozytsii dlia Ukrainy [Administrative justice: European experience and proposals for Ukraine]. Kyiv : Fakt, 146 p. [in Ukr.].
9. Vykonavcha vlada i administratyvne parvo [Executive power and administrative law] / za zah. red. V. B. Averianova. Kyiv : Vydavnychiy Dim «InIure», 2002. 668 p. [in Ukr.].
10. Pro zatverdzhennia Instruktсии z oformlennia materialiv pro administratyvni pravoporushennia v orhanakh politsii [On the approval of the Instructions for processing materials on administrative offenses in police bodies] : nakaz MVS Ukrainy vid 06.11.2015 № 1376. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Inha Hudym. Characteristics of the system of subjects of administrative and jurisdictional proceedings and its system-forming signs. The article, based on the analysis of current legislation, available scientific, journalistic and methodological sources, including foreign experience, describes the legal system of the subjects of administrative and jurisdictional proceedings and considers its system-forming features.

The essence of administrative-jurisdictional proceedings and the place of relevant subjects in them are clarified. The general and special statuses of the subject of administrative-jurisdictional proceedings are considered. It is proved that the first determines its place in the law enforcement mechanism, ie it is a legal position characterized by a set of legal rights and responsibilities for the consideration and resolution of both cases of administrative offenses and other public law disputes. On the other hand, the special status of the subject of administrative-jurisdictional proceedings determines its place in the system of these subjects and specifies its legal position in relation to the participants in

proceedings on administrative offenses and other legal disputes.

The problems of procedural and legal status of the subjects of administrative-jurisdictional proceedings are identified, among which are the problems of: the subject composition of this type of administrative proceedings; ensuring the quality of implementation during the administrative-procedural activity of the subjects of administrative-jurisdictional proceedings of their procedural status; ineffective protection of the rights and legitimate interests of citizens in the process of exercising their powers; uncertainty of the place and role of the witness during the proceedings in cases of administrative offenses.

It has been found that the system of subjects of administrative-jurisdictional proceedings is a set of bodies, officials, courts (judges) authorized by law to consider and resolve administrative-legal disputes, to consider cases of administrative offenses, disciplinary cases and administrative coercion. It is proposed to classify them according to the nature of the procedural status into three groups: 1) the subjects deciding the case; 2) the subjects in respect of which the case is decided; 3) auxiliary participants in jurisdictional proceedings.

Keywords: *jurisdiction, administrative jurisdiction, administrative-jurisdictional proceedings, administrative proceedings, subjects of administrative jurisdiction, subject of administrative-jurisdictional proceedings.*

УДК 343.16

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-413-419

Дмитро КАРЦИГІН[©]

аспірант

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків, Україна)*

ПІДСТАВИ ДЛЯ ВІДВОДУ (САМОВІДВОДУ) ПРОКУРОРА, СЛІДЧОГО, ДІЗНАВАЧА

У науковій статті досліджено підстави для відводу (самовідводу) прокурора, слідчого, дізнавача, передбачені чинним кримінальним процесуальним законодавством. Автор звертає увагу на тлумачення терміна «відвід» та його розкриття у різних теоретичних дослідженнях науковців різних часів. Досліджено особливості здійснення відводу прокурором, слідчим або дізнавачем на етапі досудового провадження. Акцентовано на процесуальному порядку здійснення відводу, зокрема змістової наповненості заяви про відвід. Проаналізовано законні підстави для здійснення відводу на предмет їх повноти та врахування відповідними службовими особами, а також звернено увагу на розкриття поняття «інші обставини, які викликають обґрунтовані сумніви в неупередженості» та їх значення в застосуванні окремих положень інституту відводів.

Ключові слова: *відвід, самовідвід, законні підстави, прокурор, слідчий, дізнавач, заява про відвід, приватний інтерес, процесуальний статус.*

Постановка проблеми. Інститут відводів у кримінальному процесі розглядають як гарантії неупередженості, справедливості та об'єктивності під час ухвалення різних процесуальних рішень під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. Відводи також можна розглядати як механізм усунення упереджених осіб, зокрема прокурора, слідчого, дізнавача від здійснення досудового розслідування. Саме тому механізм застосування відводів повинен бути ефективним та досконалим, його положення мають бути чіткими і конкретними для запобігання випадкам невинуватих відводів тощо. Інститут відводу – це стратегія захисту інтересів особи, адже обставини, які унеможливають подальшу участь прокурора, слідчого або дізнавача у здійсненні досудового розслідування, є підставами для їх обґрунтованого та аргументованого відводу. При цьому треба зазначити, що кримінальне процесуальне право в цілому спрямоване на захист інтересів особи, а інститут відводів лише підсилює цю мету. Хоча цей інститут не відіграє ключову роль у притягненні особи до кримінальної відповідальності, його значення є неоціненним у реалізації завдань кримінального

© Д. Карцигін, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7477-9123>

kaf-kpke_f6@univd.edu.ua